

УДК 377

DOI 10.18372/2786-5495.1.17798

Сергієнко Тетяна Іванівна

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,

м. Дніпро, Україна

Sergienko7921@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ШКОЛИ

***Анотація.** У статті розглянуто дуальну форму навчання як інноваційний розвиток вищої школи, яка докорінно змінює сам підхід до організації навчання. Доведено, що впровадження дуальної освіти в освітній процес надає широкі можливості майбутнім фахівцям, які отримують теоретичні та практичні знання одночасно.*

***Ключові слова:** дуальне навчання, перепідготовка, інноваційний розвиток, професійне навчання.*

***Annotation.** The article examines the dual education system as an innovative development of higher education, which fundamentally changes the very approach to the organization of education. It is proven that the implementation of dual education in the educational process provides ample opportunities for future specialists who receive theoretical and practical knowledge at the same time.*

***Key words:** dual training, retraining, innovative development, professional training.*

Вступ. Актуальність питання щодо вивчення даної теми обумовлено тим, що зміни ринку праці потребують перегляду традиційних підходів до системи

освіти. В першу чергу це пов'язано з умовами жорсткої конкуренції та виходом підприємств України на міжнародні ринки, що викликає потребу не просто у кваліфікованих фахівцях, а фахівцях з високим інтелектуальним потенціалом, з творчим та креативним способом мислення, з високою відповідальністю та самодисципліною.

Тож, головним завданням сучасного навчання в умовах постійних змін, що відбуваються у світі, є підготовка фахівців, здатних до самореалізації та швидкого реагування на зміни ринку праці.

Для дослідження даної проблеми особливу значимість мають роботи, присвячені питанням впровадження дуальної форми навчання, таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як Н. Абашкін, І. Акімової, У. Бека, Х. Беннера, І. Бойчевської, В. Землянського, Я. Канакіна, В. Кларін, В. Грайнерта, Г. Грунер, А. Келя, Г. Кершенштайнера, Є. Терещенкова та ін.

Також, зазначимо, що різні аспекти цієї проблеми вивчали вітчизняні та зарубіжні вчені: С. Благініна, Я. Гадзало, Д. Дзвінчук, П. Друкер, Т. Іщенко, С. Ніколаєнко, Т. Постоян, Н. Сіренко, М. Хоменко, О. Ткачук.

Однак, незважаючи на досить великий інтерес до даної теми, залишається багато питань щодо особливостей впровадження дуальної системи у вищих навчальних закладах.

З урахуванням реалій сьогодення навчальний процес повинен бути організований таким чином, щоб здобувач вищої освіти спочатку отримав базові теоретичні знання, а потім отримав практичні навички на підприємстві, яке раніше уклало договір про співпрацю з закладом вищої освіти і здобувач вищої освіти виконує там роботу, пов'язану з обраною спеціальністю. Такий формат навчання, при якому поєднується навчання осіб у закладах вищої освіти з навчанням на робочих місцях на підприємстві є дуальною освітою.

Мета статті – дослідити особливості дуальної системи як перспективний засіб інноваційного розвитку вищої школи.

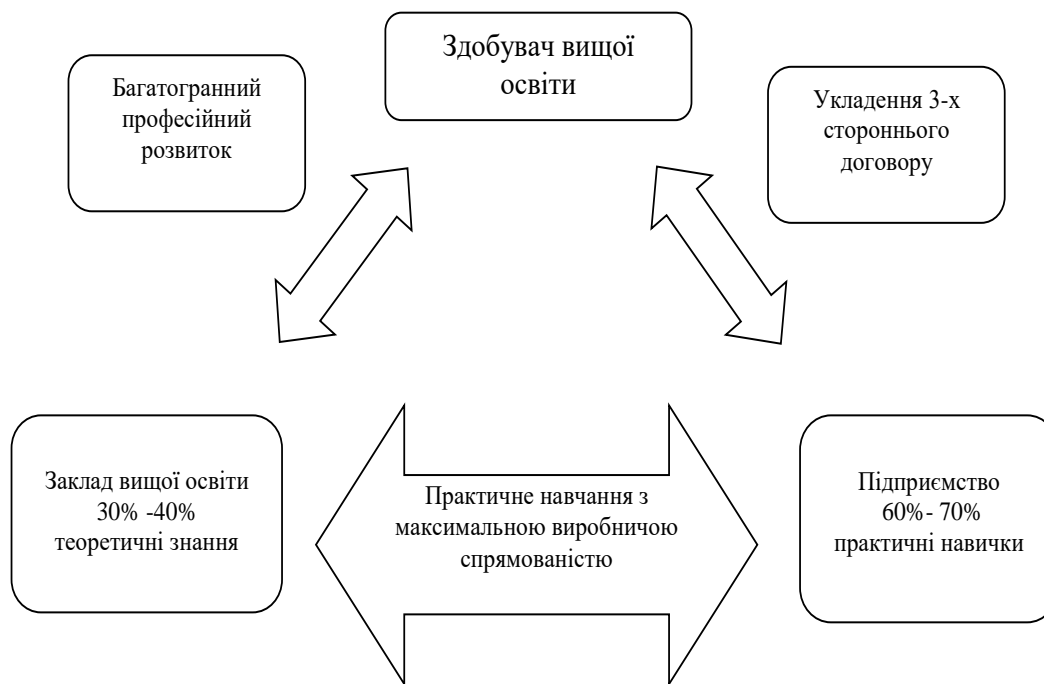
Результати дослідження. Реалії сьогодення свідчать, що останнім часом особлива увага приділяється комплексному підходу поєднання освітньої і

виховної мети, розвитку творчих здібностей здобувачів вищої освіти. Терміни «дуалізм», «дуальний», «дуальність» (від лат. dualis – подвійний) широко застосовуються в різних галузях знань. Вперше даний термін був використаний у педагогічній термінології в Німеччині в середині 60-х років, а тенденція щодо запровадження такої форми співпраці зростала поетапно. У перекладі з латинського dualis – подвійний, у ширшому розумінні цей термін означає гнучкішу форму організації професійного навчання [5], тобто високого профілю. Як зауважує Т. Постоян, дуальну систему навчання необхідно розглядати не тільки як систему підготовки висококваліфікованих галузевих кадрів, але і як реалізацію стратегії безперервної освіти, адже центроутворюючою структурою освітнього галузевого кластеру є заклад вищої освіти. У зв'язку із цим необхідно розробляти програми і для прикладного бакалаврату, управлінської магістратури вищого навчального закладу [6, с. 379].

Особливість впровадження дуальної форми навчання полягає у подоланні та усуненні недоліків традиційних форми та методів підвищення якості підготовки кваліфікованих кадрів персоналу який був би адаптований до сучасних потреб ринку праці. Реалізується дуальна форма навчання на базі підприємств, установ та організацій і забезпечує зміцнення зв'язків навчання з виробництвом. За результатами такого навчання здобувачі вищої освіти вміють працювати з технікою, розуміються на всіх технологічних процесах та мають досвід роботи з досвідченими професіоналами.

Мета запровадження елементів дуальної форми навчання полягає в подоланні невідповідності пропозиції освітніх послуг закладами вищої освіти запитам роботодавців за структурою навчально-виробничого процесу, змістом та обсягом навчальних планів і програм; забезпеченні можливостей мобільного реагування на зміни у виробничих технологіях та модернізації професійної освіти з урахуванням вимог конкретних підприємств, установ, організацій – замовників трудового колективу в організації навчально-виробничого процесу.

Щодо запровадження елементів дуальної форми навчання, то воно базується на поєднанні в освітньому процесі професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки в обсязі 30% (40%) теоретичних до 70% (60%) практичних занять (рис. 1).

Рис. 1. Дуальна форма навчання

Отже, в умовах дуальної форми навчання теоретична частина підготовки проходить на базі закладу вищої освіти, а практична – на підприємстві, на робочому місці. Тому основним принципом дуальної системи є однакова відповідальність за якість підготовки кадрів як закладів освіти, так і підприємств [1, с. 16].

Особливості організації навчання за дуальною формою навчання відображаються в індивідуальних навчальних планах. Заклад вищої освіти має право організувати навчання за дуальною формою спеціально сформованих груп або окремих здобувачів вищої освіти з метою забезпечення їх індивідуальної освітньої траєкторії [2, с. 29].

Індивідуальна траєкторія базується на студентоцентризмі. Вона спрямована на створення максимально сприятливих умов для навчання та розвитку кожного здобувача вищої освіти.

В умовах війни індивідуальна освітня траєкторія набуває нового значення – все частіше заклади вищої освіти використовують індивідуальні освітні траєкторії для організації навчання здобувачів вищої освіти, які тимчасово проживають в іншій місцевості чи за кордоном. Це дає змогу забезпечити гнучкість навчального процесу без кардинальних змін у навантаженні викладачів.

Для організації дуального навчання використовуються різні моделі, такі як:

- інтегрована модель - модель розділеного тижня (кілька днів на тиждень у навчальному закладі, решта частина тижня на робочому місці);

- блокова модель - навчання в навчальному закладі та на виробництві блоками (два тижні, місяць, семестр);

- часткова модель - частина навчання на робочому місці покривається навчанням у навчально-практичних центрах тощо.

Атестація здобувача вищої освіти за дуальною формою проводиться відповідно до освітньої програми. Тема дипломної чи кваліфікаційної магістерської роботи узгоджується з роботодавцем. До складу екзаменаційної комісії закладу вищої освіти можуть бути включені представники роботодавця.

М.А. Ажажа зазначає, що «дуальна система професійного навчання зумовлює тісну взаємодію підприємства та закладу вищої освіти на основі соціального партнерства як показника економічної, соціальної й політичної зрілості суспільства: заклад освіти та підприємство є рівноправними партнерами, які спільно розробляють і координують навчальний процес, здійснюють контроль за його результатами» [1, с. 18]. Щодо соціального партнерства, то воно є системою, яка має чітко виражену соціальну спрямованість, невіддільну від соціальної справедливості, і виступає певним способом інтеграції інтересів різних суб'єктів трудових відносин, тим більше,

що трудове право має соціальну спрямованість. Відносини соціального партнерства розглядаються як взаємодія соціальної, економічної та політичної діяльності, головним змістом якої є мета [7, с. 384].

Хоча мета суб'єктів відносин соціального партнерства різна, встановлення мети є основною умовою формування відносин соціального партнерства, оскільки мета визначає правові засоби, якими вона досягається. Завдяки засобам реалізована мета набуває визначеності, конкретності та об'єктивності. Специфіка засобів її досягнення повинна залежати від об'єктивних умов, у яких розвиваються суспільні відносини [3, с. 84].

З погляду професійної освіти, поняття «соціальне партнерство», являє собою систему договірних відносин освітніх закладів із роботодавцями, службами зайнятості, батьками, яка дозволяє відслідковувати та адекватно реагувати на динаміку розвитку ринку праці, обсяги та структуру професій, що користуються попитом, та поточні соціально-культурні пріоритети [4, с. 75].

Завдяки тісній співпраці закладів вищої освіти з роботодавцями забезпечуватиметься безперервність і спадкоємність різних рівнів освіти, вирішуватимуться проблеми узгодження і коригування освітніх програм і планів, значно посилюється ефективність практикоорієнтованих технологій освітнього процесу.

Висновки. Підводячи підсумок даного дослідження зазначимо, що дуальна система освіти – це інноваційний тип розвитку вищої школи та організації цільової професійної підготовки майбутніх фахівців, який передбачає узгоджену взаємодію договірних відносин освітніх закладів із роботодавцями. Подібна форма співпраці закладів вищої освіти та підприємств виникла як продукт соціального партнерства, що представляє собою механізм тісної взаємодії держави, роботодавців, профспілок і різних громадських об'єднань з підготовки висококваліфікованих кадрів відповідно до потреб ринку праці.

Запровадження дуальної форми навчання дозволить здобувачу вищої освіти вже в процесі навчання отримати більш повне уявлення про майбутню

професію, що допоможе обрати напрям спеціалізації та окреслити ті сфери, в яких є потреба отримати додаткові знання, необхідні роботодавцям. У цьому випадку відбувається перехід від накопичення знань і навичок «про всяк випадок» до зосередження на тих, які дійсно необхідні для професійної кар'єри.

Також дуальне навчання дасть можливість вирішити завдання забезпечення зв'язку потреби у фахівцях з ринком освітніх послуг, формування конкурентоспроможності випускників завдяки постійній орієнтації освітніх програм на найвищі критерії професійної підготовки та підвищення кваліфікації працівників, створення системи інформування здобувачів вищої освіти та роботодавців щодо потреб у фахівцях та освітніх послугах, організації та проведенню консультацій та психологічної підтримки випускників з питань працевлаштування.

Список використаних джерел

1. Ажажа М.А. Управління процесом упровадження дуальної освіти в професійну підготовку майбутніх фахівців. *Публічне управління та митне адміністрування*, 2019. № 1 (20). С. 14 - 24.

2. Вем'ян В. Г. Дуальна форма професійної освіти як умова ефективного рішення завдань модернізації освіти. *Психологія: реальність і перспективи*, 2015. Вип. 5. С. 29 - 34.

3. Гетьманцева Н.Д. Соціальне партнерство як спосіб інтеграції інтересів суб'єктів соціально-трудових відносин. *Підприємництво, господарство і право*, 2016. С. 82 - 86.

4. Дрозач М.І. Соціальне партнерство у професійній підготовці робітничих кадрів. *Професійне навчання на виробництві: зб. наук. пр.* Київ: Наук. світ, 2009. Вип. III. С. 73 - 79.

5. Дуальна освіта. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicnaosvita/dualna-osvita> (дата звернення: 15.05.2023).

6. Постоян Т.Г. Дуальна система навчання в умовах галузевої кластеризації. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2015. № 2(46). С. 374 - 382.

7. Сергиенко Т.И., Крайник Е.Н., Бережная О.Р., Курис Ю.В. Дуальная система обучения в условиях инновационного развития высшей школы. *Theory and practice: problems and prospects. Scientific articles. Lietuvos sporto universitetas*, 2020. С. 382 - 390.